

GUSTAW MORCINEK NA INSTAGRAMIE

Jedną z pasji Gustawa Morcinka, która towarzyszyła mu przez wiele lat, była fotografia. Dowodem na to są pozostawione w jego spuściźnie materiały ikonograficzne z pokaźnym zbiorem zdjęć. Trudno dziś ustalić, ile fotografii swojego autorstwa pozostawił po sobie twórca. Wiadomo, że Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie wśród pamiątek, przekazanych przez spadkobiercę pisarza, otrzymało między innymi: „27 albumów pamiątkowych i album rodzinny ze zdjęciami oraz około 1200 zdjęć luzem” (Szotek, 1990, s. 85). Spora liczba fotografii wykonana była przez Gustawa Morcinka, pewna część pochodziła z kolekcji, którą gromadził. Warto podkreślić również, że wśród jego bliskich przyjaciół, z którymi regularnie utrzymywał kontakt, znajdowała się Janina Gardzielewska – artystka fotografik, żona Zygryda Gardzielewskiego (Jędrzyński, 2012). W dzisiejszej rzeczywistości rozwijających się technologii i mediów społecznościowych oraz powszechności i dostępności fotografii, pasja pisarza do robienia zdjęć mogłaby mieć swój efekt w postaci konta na portalu Instagram, które umożliwiłoby Morcinkowi kontakt z czytelnikami. Za życia twórca wielokrotnie proszony był o przesłanie swoich zdjęć i autografów dla wielbicieli jego twórczości (Fonfara, 2012, s. 2012).

Według danych prezentowanych przez Statistę (<https://www.statista.com/>), jedną z największych na świecie platform zawierających statystyki, raporty i dane rynkowe, udział osób korzystających z portali społecznościowych w Polsce w 2020 roku utrzymywał się na poziomie prawie 66%. Najczęściej używane platformy mediów społecznościowych w 2020 roku w kraju to YouTube (92%) oraz Facebook (82%). Dane z czerwca 2021 roku wskazują, że z Instagrama w Polsce korzysta 9,12 miliona osób, co stanowi

¹ Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Nauk o Informacji.

55% użytkowników social mediów (Sas A., 2021). Serwis społecznościowy Instagram, pomimo zdecydowanie mniejszej w porównaniu do Facebooka liczby użytkowników, jest jednym z częściej wykorzystywanych mediów do obserwowania artystów czy też twórców w sieci, stąd też tytułową analizę ograniczono tylko do tego medium. Według badań z 2019 roku, obejmujących dane globalne, serwis do obserwowania artystów wybierało 79% użytkowników (Statista, 2021, 18 May). Dane te wskazują nieporównywalnie większą popularność tego medium niż Facebooka (13%) i Twittera (3%), biorąc pod uwagę wymieniony wyżej cel (Statista, 2021, 18 May). Serwis znacząco wpływa również na sposób informowania i komunikowania się – przede wszystkim poprzez obraz, tak popularny w dobie smartfonów.

Susan Sontag w swoim klasycznym dziele *O fotografii* pisze: „fotografując coś, współdziałamy z tym, co sprawia, że temat jest atrakcyjny, godny utrwalenia na zdjęciu” (Sontag, 2009, s. 20). Wychodząc z założenia, że materiał zamieszczany na Instagramie jest atrakcyjny i wartościowy najpierw dla samych twórców, później odbiorców, podjęto próbę analizy zawartości postów zamieszczanych w portalu, w ograniczeniu do osoby pisarza – Gustawa Morcinka. Niniejsza analiza przygotowana została w celu rejestracji stanu bieżącego prezentującego obecność osoby znanego śląskiego pisarza w portalu społecznościowym Instagram. Charakterystyka zamieszczonych tam materiałów ma wskazać pewien wzór aktywności użytkowników Instagrama dotyczący wspomnianego pisarza, zapomnianego współcześnie przez czytelników. Należy odnotować, że obecność książek G. Morcinka na rynku wydawniczym jest nikła. Wśród wznowień znajduje się zaledwie pięć tytułów w jednej z największych księgarni internetowych, z czego tylko jeden (*Łysek z pokładu Idy*) dostępny jest w formie ebooka (Księgarnia Empik, 2021). Z drugiej strony badanie poszukuje skonkretyzowanych prezentacji wizualnych, wybranych i użytych w kontekście powiązania autora *Wyrąbanego chodnika* z obrazami Instagrama.

Portal Instagram istnieje od 2010 roku. Jest to serwis przekazujący treści i informacje, muzykę, zdjęcia czy nagrania wideo, typu *media sharing*. Media społecznościowe tego typu to platformy, dzięki którym zarejestrowani użytkownicy mogą publikować multimedialne treści w postaci zdjęć, filmów wideo czy plików muzycznych. Pozostali użytkownicy mają możliwość oglądania i komentowania tych treści. Dostęp do pełnej wersji Instagrama mają tylko zarejestrowani użytkownicy. W chwili obecnej ten serwis społecznościowy dostępny jest zarówno jako portal internetowy, jak i aplikacja mobilna.

Jak wcześniej wspomniano portal funkcjonuje dzięki treściom dodawanym i udostępnianym przez użytkowników (*user generated content*). Dodane materiały można opisywać i tagować. Hasztagi, poprzedzone znakiem #, służą do oznaczania i organizowania treści w obrębie Instagrama. Pozwalają określić najważniejsze słowa kluczowe, lokalizację lub też emocje związane z publikowanym materiałem. Pełnią one kilka funkcji od personalizowania tre-

ści poprzez ich popularyzowanie, docieranie z materiałem do jak największej liczby odbiorców po kontrolowanie obiegu treści dotyczących danej tematyki.

Dane zebrane z Instagrama wykorzystano w celu analizy treści postów i relacji między obrazem a hashtagami. Materiał do analizy zebrano i wyselekcjonowano 22 września 2021 roku. Liczba postów dodanych do określonych hashtagów prezentowana jest w Tab.1. Wśród wyodrębnionych postów, których łącznie odnaleziono 534, dokonano selekcji materiału przeznaczonego do dalszej analizy. W zaprezentowanych w tabeli pierwszej hashtagach aż osiem z dziewięciu przedstawia kombinację nazwiska pisarza z innym elementem lub same nazwisko. Tylko jeden hashtag odwołuje się wyłącznie do kombinacji imienia i nazwiska pisarza².

Tabela 1. Zestawienie hashtagów zawierających imię, nazwisko Gustawa Morcinka. Źródło: opracowanie własne na podstawie Instagram.com (Stan na dzień: 22.09.2021).

Gustaw Morcinek: hashtagi zawierające imię, nazwisko lub ich kombinację Układ według liczby postów			
Hashtag	Liczba postów	Najpopularniejszy post (data dodania)	Autor najpopularniejszego postu*
#morcinek	415	18 sierpnia 2021	Dariuszkocula
#gustawmorcinek	71	12 lutego 2021	Bartosz_lesniewski
#morcinektychy	37	7 marca 2021	Samorzadmorcinka
#morčinek	1	12 lipca 2017	evalabajova
#morcinekteam	4	14 grudnia 2020	samorzadmorcinka
#morcinekszkolazpasja	3	10 grudnia 2016	morcinek_tychy
#morcinek<3<3	1	16 kwietnia 2015	buczka_97
#morcinekkaczyce	1	25 sierpnia 2019	michaltrela
#morcinekvaril	1	30 grudnia 2019	barunka.1
Hashtagi razem: 9	534		

* wyświetlenia kolejności zgodnie z popularnością wg Instagrama

² Według danych opracowanych za rok 2021 oraz 2020 przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów i opublikowanych w *Wykazie nazwisk osób żyjących występujących w rejestrze PESEL* nazwisko Morcinek nosi 464 mężczyzn i 497 kobiet. Dane wskazano, by pokazać, że w mediach społecznościowych hashtag z nazwiskiem #morcinek może występować nie tylko w odniesieniu do znanego, śląskiego pisarza. W praktyce jednak na Instagramie nie odnaleziono

Pełną analizę zawartości postów dokonano na podstawie dwóch najliczniej prezentowanych hashtagów: #morcinek oraz #gustawmorcinek (486 postów). Zaznaczyć trzeba, że w obrębie dwóch wybranych hashtagów dokonano znacznej selekcji, wyodrębniając materiały ściśle łączące się z pisarzem (książki, fotografie). Pozostałe materiały oznaczono liczbowo i skategoryzowano (tab. 2), jednakże nie zostały one poddane analizie. Wyjątek wśród materiałów z hashtagiem #morcinek nienawiązujących bezpośrednio do prac pisarza, a jednak nierozdzielnie z nim związanych, stanowią posty dotyczące trainspottingu. Była to najliczniejsza grupa materiałów z hashtagiem #morcinek w całym zbiorze. Analizie poddano łącznie 175 postów.

Tabela 2. Liczba materiałów oznaczonych hashtagami związanymi z Gustawem Morcinkiem z podziałem na kategorie.

Temat	Liczba zdjęć dla hashtagów		% całości badanego zbioru	
	#gustawmorcinek	#morcinek	#gustawmorcinek	#morcinek
Książka (obwoluta, okładka, stronica)	21	9	29,57%	2,29%
Czasopismo	2	1	2,81%	0,25%
Fotografia pisarza	2	-	2,81%	-
Młodzież	10	95	14%	24%
Pociąg (bez zdjęć wnętrza)	-	147	-	37,5%
Plakat	11	18	15,49%	4,59%
Pomnik	3	-	4,22%	-
Nagrobek	2	-	2,81%	-
Inne	20	122	28,16%	31,12%
Razem	69*	392*		

*Całkowita liczba hashtagów nie zawsze odpowiada liczbie analizowanych postów, gdyż nie wszystkie konta dostępne są publicznie. Część z nich jest prywatna i niewidoczna. Źródło: opracowanie własne

hashtagów łączących nazwisko autora *Czarnej Julki* z osobami prywatnymi (Wykaz nazwisk, 2021; Wykaz nazwisk, 2020).

Instagram od 2018 roku testuje opcję ukrywania polubień zdjęć, wobec czego, analizując poszczególne fotografie, nie odnotowywano liczby dodanych „serduszek” oznaczających kliknięcie w polubienie. Najczęściej używanym hasztagiem związanym z pisarzem jest jego nazwisko #morcinek, które w badanym okresie prezentowało 415 postów. Podwójny hasztag łączący imię i nazwisko oraz samo nazwisko dodano w przypadku 23 postów³. Połączenie tych dwóch hasztagów opublikowane zostało najczęściej przy fotografiach książek.

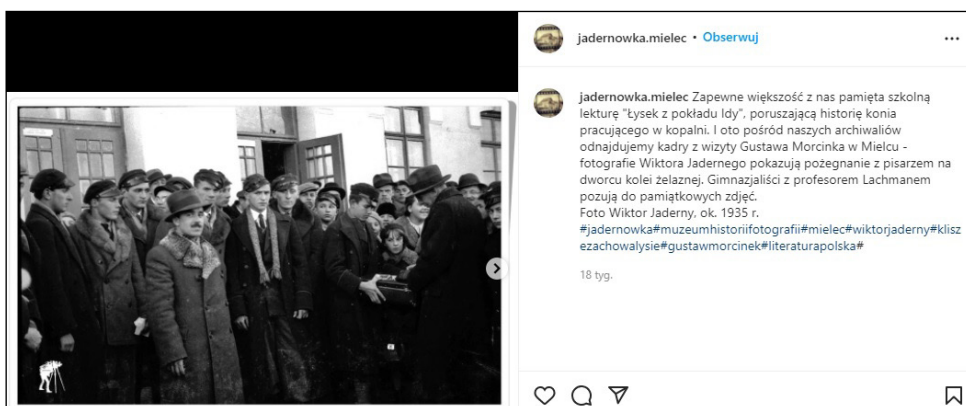
Hipoteza badawcza zakładała, że największa liczba fotografii będzie przedstawiała książki pisarza oraz jego samego. Sprawdziła się ona jedynie częściowo. Faktycznie najliczniej prezentowaną grupą zdjęć w zakresie hasztagu #gustawmorcinek okazały się książki pisarza. Wśród nich największą popularnością cieszy się *Łysek z pokładu Idy* oraz *Czarna Julka* pojawiające się w czterech postach. Z kolei wpisując hasztag #morcinek, okazuje się, że najliczniej prezentowane zdjęcia to fotografie pociągów. Tabela nr 2 szczegółowo prezentuje tematykę zdjęć opisanych wybranymi do analizy hasztagami. Wśród zaprezentowanych w tabeli tematów postów znajdują się również fotografie młodzieży, najprawdopodobniej uczęszczającej do szkół im. G. Morcinka, wskazujących na postach przynależność do konkretnej placówki szkolnej poprzez użycie nazwiska patrona szkoły. Te zdjęcia również nie weszły do analizy zawartości postów.

Fotografie z podobizną pisarza

Dla współczesnych użytkowników mediów społecznościowych oczywiste jest, że, poruszając się w nich i wykorzystując media zarówno do rozrywki, jak nauki oraz pracy, można szukać w tych źródłach fotografii znanych postaci. Jeśli chcielibyśmy analizować podobizny pisarza prezentowane na Instagramie, to niestety niewiele postów zawiera jego zdjęcia. Wśród wszystkich zebranych postów tylko dwie fotografie przedstawiają Gustawa Morcinka. W tym miejscu zaznaczyć należy, że chodzi wyłącznie o zdjęcia, nie o podobiznę wykorzystaną na plakacie, czy też zdjęcie twórcy zamieszczone na okładce lub obwolucie książki.

Jedna z odszukanych fotografii pochodzi z gazety „Dzień Pomorza” z dnia 23.02.1937 i przedstawia zdigitalizowaną przez Kujawsko-Pomorską Bibliotekę Cyfrową stronicę czasopisma. Drugie zdjęcie zaprezentowane zostało przez Muzeum Historii Fotografii „Jadernówkę”. Jest to fotografia autorstwa Wiktora Jadernego z około 1935 roku. Przedstawia ona wizytę pisarza w Mielcu. Widać na nim pożegnanie Morcinka z gimnazjalistami na dworcu kolejowym (il. 1.).

³ Hasztag #morcinek występujący w jednym poście jednocześnie z hasztagiem #gustawmorcinek.

II. 1. Post z konta Instagram Muzeum Historii Fotografii „Jardenówka”. Źródło: zrzut z ekranu Instagrama. Muzeum Historii Fotografii, 2021

Analiza ilościowa książek z hasztagiem #morcinek #gustawmorcinek

Zaprezentowane w postach wydania książek stanowią zdecydowanie liczniejszy zespół fotografii niż ten z podobiznami pisarza. Posty zawierające ilustracje o książkach pogrupowano zgodnie z nazwą wydawcy. Na zdjęciach prezentowano najczęściej okładki lub grzbiety książek, stąd oznaczenie konkretnego wydania i daty publikacji było często niemożliwe. Wśród książek autorstwa Gustawa Morcinka oznaczonych hasztagiem #gustawmorcinek opublikowano 18 tytułów, niektóre pojawiają się wielokrotnie w różnych postach. Szczegółowy wykaz tytułów wraz z liczbą powtórzeń tytułu oraz informacją o hasztagach prezentuje Tab. nr 3.

Jak wcześniej wspomniano, największą popularnością w obrębie książek prezentowanych z hasztagiem #gustawmorcinek cieszą się *Lysek z pokładu Idy* i *Czarna Julka* – pojawiają się w czterech postach. Wśród zaprezentowanych edycji pierwszego z wymienionych tytułów dwukrotnie przedstawiono publikację Wydawnictwa Łódzkiego, jednokrotnie pojawiły się fotografie książki ogłoszonej drukiem przez oficyny Siedmioróg oraz Śląsk.

Z kolei powieść *Czarna Julka* widoczna w postach użytkowników Instagrama prezentowana jest na trzech fotografiach pokazujących edycje z wydawnictwa Śląsk. Jedno zdjęcie opublikowało wydawnictwo Czytelnik. Dwa posty dotyczyły powieści *Inżynier Szeruda*, również opublikowanej nakładem Śląska. Wśród zaprezentowanych tytułów książkowych zdecydowana większość została napisana przez Gustawa Morcinka. Jednakże wśród postów pojawia się fotografia zbioru wspomnień szkolnych autorstwa znanych pisarzy, zatytułowana *Kredą na tablicy*. Opublikowano tam również tekst G. Morcinka.

Tabela 3. Tytuły książek G. Morcinka prezentowane na Instagramie w układzie alfabetycznym

Tytuł książki	Liczba postów	Użyte hasztagi łączące się z autorem książki
Baśnie śląskie	1	#morcinek
Czarna Julka	4	#morcinek; #gustawmorcinek
Dzieje węgla	1	#morcinek; #gustawmorcinek
Górnicy zakon	1	#gustawmorcinek
Gwiazdy w studni	2	#morcinek; #gustawmorcinek
Inżynier Szeruda	2	#gustawmorcinek
Listy spod Morwy	1	#gustawmorcinek
Ludzie są dobrzy	1	#morcinek; #gustawmorcinek
Łysek z pokładu Idy	4	#gustawmorcinek
Narodziny serca	1	#morcinek; #gustawmorcinek
O tym, jak głupi Zeflik był mądrym Zeflikiem	1	#gustawmorcinek
Ondraszek	1	#gustawmorcinek
Pokład Joanny	4	#morcinek; #gustawmorcinek
Przedziwna historia o zbójniku Ondraszku	1	#gustawmorcinek
Siedem zegarków kopidoła Joachima Rybki	1	#gustawmorcinek
Śląsk	2	#morcinek; #gustawmorcinek
Uśmiech na drodze	1	#gustawmorcinek
Wyrobany chodnik	1	#gustawmorcinek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Instagram.com (Stan na dzień: 22.09.2021)

Wśród postów z hasztagiem #gustawmorcinek znajduje się także ilustracja prasowa autorstwa Konstantego Sopoćki do opowiadania *Mruczek z piernikowym sercem*, która opublikowana została w „Płomyczku” (1957, nr 23).

Zaprezentowane tytuły książkowe opublikowano w przeważającej części z podwójnym hasztagiem: #gustawmorcinek oraz #morcinek. Powieści z hasztagiem #morcinek pojawiają się w 9 postach. Tylko dwa spośród nich

nie posiadają w opisie do fotografii drugiego hasztagu #gustawmorcinek. Chodzi o tytuły *Baśnie śląskie* w poście autorstwa judith.savon, która na jednym zdjęciu prezentuje kilka tytułów różnych autorów jako ilustrację jej nowych nabytków książkowych (Pigoń, 2016). Drugi z postów dodający wyłącznie hasztag #morcinek pokazuje monografię *Śląsk*, przypuszczalnie edycję przedwojenną. Autorem postu z 2018 roku jest antykawiatiat_galicya (Michalcewicz, 2018). Dodać tutaj należy informację, że tytuł *Śląsk* pojawiał się w dwóch postach. Drugi z postów oznaczony jest hasztagiem #gustawmorcinek i prezentuje reprint z 2020 roku (il. 2.). Wśród książek i czasopism oznaczonych tylko hasztagiem #morcinek pojawił się post, który prezentuje katowicki dwutygodnik dla dzieci i młodzieży „Orleń” z 1927 roku (numery 1–7).

Il. 2. Post z konta Instagram zawierający fotografię grzbietu książki pod tytułem *Śląsk*. Źródło: zrzut ekranu z Instagrama. Post osoby prywatnej dostępny publicznie (Kosela, 2018).

Prezentacja tytułów

Fotografie książek najczęściej nie wyróżniają się znacząco spośród innych typowych kompozycji obejmujących wydawnictwa zwarte. Zdjęcia przedstawiają okładkę lub obwolutę książki, czasem wkomponowaną w tło lub przyłożoną do twarzy autora postu. Zdarza się, że prezentują też dodatkowy rekwizyt (np. papierowy aniołek – il. 3., kolorowa, stylizowana na ludowo skrzynia). W przeważającej części na zdjęciach widoczne są starsze wydania powieści. Wśród nowych edycji znajduje się wspomniany wcześniej reprint monografii *Śląsk*, opublikowany przez Wydaw-

nictwo LTW w roku 2010 oraz zbiór *Baśnie śląskie* Oficyny Wydawniczej Rytm również z 2010 roku. Zdarza się, że wśród zdjęć okładek prezentowane są tytuły przedwojenne, takie jak: *Ludzie są dobrzy* (Biblioteka Polska, 1939), wspomniana już wcześniej monografia *Śląsk* (Wydawnictwo Polskie R. Wegnera, 1933). Wśród ciekawszych postów znajdują się fotografie dwóch obwolut. Pierwsza prezentuje *Pokład Joanny* (Śląsk, 1956), druga obwolutę zaprojektowaną przez Wiktora Ostrzołka do wydania z oficyny Śląsk z 1956 roku, obejmującego tytuły: *Narodziny serca*, *Ludzie są dobrzy*, *Gwiazdy w studni*. W przypadku postów związanych ze śląskim pisarzem i prezentujących książki nie pojawiają się jakiegokolwiek nawiązania do świata mediów społecznościowych i nowoczesnych technologii. Inaczej wygląda to, gdy przeanalizuje się posty dotyczące autorów współczesnych, na przykład Remigiusza Mroza (Ratajczak, 2021). Wśród sześciu najpopularniejszych postów z hasztagiem #remigiuszmróz pojawia się zdjęcie czytnika e-booków prezentującego okładkę powieści. W postach związanych z Gustawem Morcinkiem brak również często używanych na Instagramie memów. Podsumowując, dodać trzeba informację, że w przeważającej części posty prezentujące książki publikowane są z kont prywatnych, choć zdarzają się wyjątki, które omówione zostały w dalszej części pracy.

II. 3. Post z fotografią okładki książki *Inżynier Szeruda*. Źródło: zrzut ekranu z Instagrama. Post instytucjonalny Biblioteki Miejskiej w Górze, dostępny publicznie (Biblioteka Miejska w Górze, 2020).

Autorstwo postów z hasztagiem #gustawmorcinek

Analiza autorstwa materiałów oznaczonych hasztagiem #gustawmorcinek wskazuje, że wyselekcjonowane do selekcji posty w przeważającej części dodawane są z kont prywatnych. Pojawiają się, rzadziej, zdjęcia zamieszczane przez instytucje publiczne lub firmy, takie jak księgarnie czy antykwariaty. W tabeli nr 4. zaprezentowano oficjalne konta instytucjonalne, które publikowały posty dotyczące Gustawa Morcinka, jednocześnie dodając hasztag #gustawmorcinek.

Najwięcej instytucjonalnych postów z hasztagiem #gustawmorcinek opublikowało skoczowskie Miejskie Centrum Kultury „Integrator”. Wśród czterech postów dwa dotyczyły promocji Nocy Muzeów z 2021 roku. Wydarzenie reklamował plakat zachęcający do udziału w grze miejskiej „Skok na

Tabela 4. Wykaz instytucjonalnych kont z Instagrama zawierające posty dotyczące Gustawa Morcinka.

Wyselekcjonowane konta instytucjonalne oraz firmowe prezentujące posty z hasztagiem #gustawmorcinek				
Nazwa konta	Instytucja/Firma	Liczba postów	Temat fotografii	Lokalizacja instytucji
mckintegrator.skoczow	Miejsce Centrum Kultury „Integrator”	4	Plakat; Rynek w Skoczowie	Cieszyn
korneliprzyjaciele	Księgarnia-Kawiarnia-Antykwariat	3	Nagrobek; Książka; Plakat	Cieszyn
glos_ziemi_cieszyńskiej	Tygodnik „Głos Ziemi Cieszyńskiej”	2	Pomnik	Cieszyn
pedagogiczna_ostroleka	Biblioteka Pedagogiczna	1	Książka	Ostrołęka
biblioteka_miejska_gora	Biblioteka Miejska	1		Góra
mmtychy	Muzeum Miejskie	1	Pocztówka	Tychy
jadernowka.mielec	Muzeum Historii Fotografii „Jadernówka”	1	Gustaw Morcinek	Mielec
gmina_skoczow	Gmina Skoczów	1	Pomnik	Skoczów
hultaj_literacki	Serwis literacki Hultaj Literacki	1	Książka	Stare Grochale
teatr_ateneum_katowice	Teatr Ateneum	1	Mural	Katowice
metropoliagzm	Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia	1	Mural	Katowice
garbonetcom	Cmentarz Komunalny w Cieszynie	1	Plakat	Cieszyn

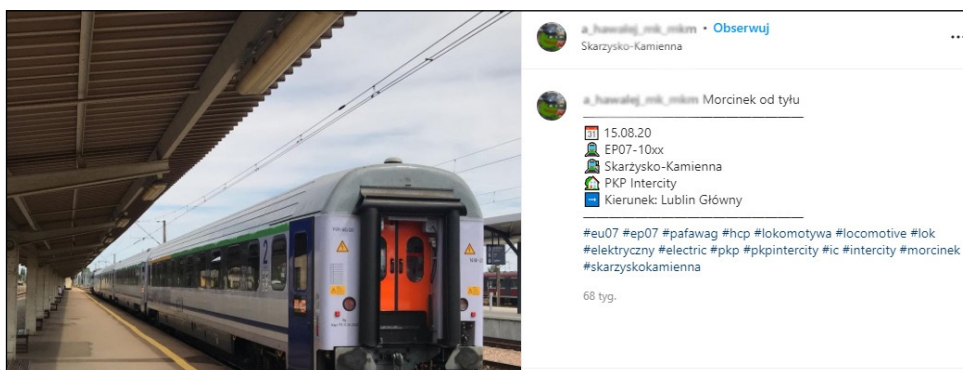
Źródło: opracowanie własne na podstawie Instagrama (stan na dzień 30.10.2021)

Muzeum Morcinka!”, na którym zamieszczono ramowy program imprezy. Oprócz plakatu Miejskie Centrum Kultury dodało również post z fotografią skoczowskiego rynku wraz opisem tekstowym reklamującym wspomnianą grę miejską. Kolejny post związany z pisarzem to również plakat, prezentujący ramowy program imprezy zorganizowanej z okazji 130. rocznicy urodzin Gustawa Morcinka, którą zorganizowali Urząd Miejski w Skoczowie, Muzeum im. Gustawa Morcinka oraz Biblioteka Publiczna. Trzy posty dotyczące autora *Czarnej Julki* opublikowane zostały na oficjalnym koncie znanej cieszyńskiej księgarni Kornel i Przyjaciele. Była to fotografia książek *Pokład Joanny* i *Wyrąbany chodnik* zamieszczona z okazji 125. rocznicy urodzin pisarza. Z tej samej okazji księgarnia opublikowała zdjęcie płyty nagrobnej Gustawa Morcinka udekorowanej okolicznościowymi wiązkami kwiatów. Tego samego dnia dodano także trzeci post, w którym zamieszczono fragment *Przedziwnej historii o zbójniku Ondraszku*. Tygodnik „Głos Ziemi Cieszyńskiej” dwukrotnie zamieścił post z hasztagiem #gustawmorcinek. Pierwszy prezentuje fotografię skoczowskiego pomnika pisarza, skopiowaną z konta Gminy Skoczów (repostowaną), z okazji 130. rocznicy urodzin pisarza. Drugi post także ukazuje pomnik pisarza, w innym niż poprzednio ujęciu i z maseczką ochronną na twarzy. Pozostałe instytucje wymienione w tabeli opublikowały po jednym poście. Czasem była to specjalna okazja, (święto górników – Barbórka), jak w przypadku Biblioteki Miejskiej w Górze, która dodała post z życzeniami i zdjęciem powieści *Inżynier Szeruda*.

Analiza postów dotyczących trainspottingu

Badając fotografie z hasztagiem #morcinek, nie sposób pominąć pojęcia trainspottingu. Według Cambridge Dictionary to zjawisko tłumaczyć można jako aktywność polegająca na obserwowaniu pociągów i spisywaniu numerów każdej lokomotywy (Trainspotting, 2021). Szerszy opis znajduje się w polskiej wersji Wikipedii: „hobby polegające na wyczekiwaniu i rejestrowaniu numerów lokomotyw (czasami także numerów wagonów) pociągów przyjeżdżających i odjeżdżających z danej (bądź wielu) stacji kolejowej oraz czasu ich zjawienia się. Hobby to jest popularne przede wszystkim w Wielkiej Brytanii. Obecnie szerzej rozpowszechnioną formą trainspottingu jest rejestrowanie danego taboru poprzez fotografowanie i umieszczenie na stronach WWW, co jest zauważalne poprzez liczbę stron tzw. galerii kolejowych” (Trainspotting, 2020). W przypadku Gustawa Morcinka można mówić o ścisłym połączeniu nazwiska pisarza z obserwacją pociągów (il. 4.).

Wpisując hasztag #morcinek, okazuje się, że najliczniej prezentowane zdjęcia to właśnie fotografie pociągów noszących imię pisarza. Lokomotywa wraz z taborem pojawia się w 147 postach oznaczonych hasztagiem #morcinek, co stanowi 37,5% wszystkich zdjęć. Wydaje się, że fani trainspot-

II. 4. Post z Instagrama zawierający fotografię pociągu „Morcinek”. Źródło: zrzut ekranu z Instagrama. Post osoby prywatnej dostępny publicznie (Hawelej, 2020).

tingu odnotowujący numery lokomotyw i wagonów wjeżdżających lub też odjeżdżających z różnych stacji są najbardziej aktywni w używaniu hasztagu #morcinek. Oczywiście, oprócz fotografii pociągów, dodają oni kategorię, kierunek, stację, numer pociągu i jego nazwę. Strona internetowa PKP Intercity zawiera informację, że pociągi „Morcinek” w kategorii Intercity jeżdżą w składach oznaczonych czterema numerami na trasie: Lublin Główny – Wrocław Główny (numer 26104/5); Wrocław Główny – Lublin Główny (numer 62104/5); Kielce – Bielsko-Biała Główna (numer 24105); Bielsko-Biała Główna – Kielce (numer 42104). Według informacji prasowych PKP Intercity nazwy pociągów wybierali pracownicy przygotowujący rozkład jazdy. Były również ogłaszane plebiscyty na nazwy pociągów, w których propozycje zgłaszali pasażerowie. Posty tego typu w przeważającej części, jeśli nie w całości, dodawane są z kont prywatnych.

Podsumowanie i wnioski

W obrębie wyznaczonych do analizy hasztagów zdecydowanie najpopularniejszy jest pociąg „Gustaw Morcinek”. Związane jest to najprawdopodobniej ze znaczną popularnością trainspottingu i wzmożoną aktywnością hobbystów z tego zakresu na Instagramie. Jest to jak najbardziej zgodne z celem trainspottingu, połączonym z robieniem zdjęć pociągów i publikacjami tych materiałów.

Analizując popularność książek pisarza na Instagramie, wyraźnie widać, że najczęściej fotografowane tytuły to *Łysek z pokładu Idy* oraz *Czarna Julka*. Można przypuszczać, iż popularność pierwszej pozycji związana jest z faktem obecności noweli przez długi czas w spisie obowiązkowych lektur szkolnych. Wszystkie najpopularniejsze książki pisarza znalazły się chociaż raz na zdjęciach w Instagramie oraz zostały one odpowiednio oznaczone hasztagami

z nazwiskiem twórcy. Prezentacja tytułów nie odbiega od standardowej kompozycji typowych postów z książkami. Wyraźnie zaznacza się również fakt, że bardzo niewielka liczba postów prezentuje zdjęcia z podobizną pisarza. Być może związane to jest z brakiem informacji o prawach autorskich. Wśród materiałów nie pojawiają się dokumenty audiowizualne, na przykład filmiki. Niektóre z postów z hasztagiem #morinek są filmami, ale dotyczą one wydarzeń z życia uczniów szkół średnich, którym patronuje pisarz. Brakuje natomiast filmików autorstwa użytkowników portalu dotyczących książek lub osoby Gustawa Morcinka. Zdjęcia publikowane są przede wszystkim w prywatnych kontaktach użytkowników Instagrama. Największą aktywność wśród instytucji korzystających z Instagrama przejawia Miejskie Centrum Kultury „Integrator” ze Skoczowa.

Zaprezentowana analiza zawartości postów łączących się wyraźnie z osobą Gustawa Morcinka, oznaczonych określonymi hasztagami wskazuje, że można nakreślić pewien wzór aktywności użytkowników portalu w tym zakresie. Najliczniej prezentowane posty oznaczone nazwiskiem pisarza związane są z popularnym współcześnie hobby polegającym na śledzeniu i rejestracji tras oraz numerów pociągów. Najpopularniejszy obecnie Morcinek na Instagramie to pociąg Polskich Kolei Państwowych. Duża liczba zdjęć, niepoddanych analizie, lecz oznaczonych liczbowo prezentuje uczniów szkół średnich, identyfikujących się ze swoją macierzystą placówką i oznaczających różnego typu fotografie hasztagiem z nazwiskiem patrona szkoły. Fakty te sugerują, że oficjalne łączenie nazw popularnych przedmiotów, wydarzeń, instytucji z nazwiskiem pisarza będzie przynosiło największe zasięgi w obrębie Instagrama oraz prawdopodobnie innych mediów społecznościowych. Analiza zawartości postów wskazuje, że im liczniejsza grupa osób związana w określony sposób z postacią, tym większa ilość postów, a co za tym idzie szerszy zasięg oddziaływania.

Kolejny wniosek dotyczy form prezentacji informacji o Morcinku. Osoba pisarza nie jest bohaterem wypowiedzi multimedialnych. Publikowane są tylko zdjęcia, brak natomiast krótkich filmików. Do publikacji z kolei zdjęć książek śląskiego pisarza najlepiej użyć hasztagu łączącego imię i nazwisko twórcy. Warto też uzupełnić ten opis drugim hasztagiem podającym tylko nazwisko. Najczęstszy opis publikacji Morcinka zawiera hasztag #gustawmorinek, przy czym wielokrotnie uzupełniany był jeszcze drugim hasztagiem składającym się wyłącznie z nazwiska #morinek. Instagram z założenia prezentuje przede wszystkim fotografie, jednakże podobizna Gustawa Morcinka w tym portalu pojawia się najrzadziej. Posty dotyczące Morcinka w zdecydowanej większości publikowane są z kont prywatnych. W aktywności tej nie partycypują muzea, rzadko biblioteki lub antykwariaty.

Patrząc na nowoczesne medium, jakim jest Instagram, oraz na ogrom możliwości obróbki, prezentacji i rozpowszechniania zdjęć, jak również na

kompetencje młodego pokolenia w posługiwaniu się cyfrowymi źródłami komunikacji, warto zastanowić się nad promocją pisarza i jego twórczości za pośrednictwem Instagrama. Dobrym pomysłem byłaby promocja książek i twórczości Gustawa Morcinka w mediach takich instytucji, jak: szkoły i biblioteki, muzea. Można również przygotować posty i połączyć je z informacjami o regionalnych oraz ogólnopolskich wydarzeniach promujących naukę i zasoby różnych instytucji, na przykład Noc Naukowców czy Noc Muzeów.

Bibliografia

- Biblioteka Miejska w Górze. [biblioteka_miejska_gora]. (2020, December 04). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z https://www.instagram.com/p/CIX7_t4BN9q/
- Fonfara, E. (2012). „[...] niech mi pan odpisze”. O korespondencji dzieci i młodzieży z Gustawem Morcinkiem w latach 1946-1963. W: K. Heska-Kwaśniewicz, J. Lyszczyzna (red.), *Gustaw Morcinek. W 120-lecie urodzin* (s. 209-225). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Hawalej, A. [a_hawalej_mk_mkm]. (2020, August 17). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z <https://www.instagram.com/p/CD-yuPeHPCg/>
- Jędrzyński, Z. (2012). Janina Gardzielewska (1926-2012) wielka dama kultury i światowej fotografii. *Rocznik Toruński*, 39, s. 279-286.
- Kosela, P. [patrykkosi]. (2018. January 10). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z <https://www.instagram.com/p/BdxA2KrF5WR/>
- Księgarnia Empik. Książki Gustawa Morcinka. (2021). Pobrane 08 grudnia 2021, z <https://www.empik.com/szukaj/produkt?q=gustaw%20morcinek&qtype=basicForm>
- Michalcewicz, W. (2018). [antykwarjat_galicya]. (2018 May 05). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z <https://www.instagram.com/p/BiaArboHagO/>
- Muzeum Historii Fotografii „Jardenówka”. [jardenowka.mielec]. (2021, August 06). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z <https://www.instagram.com/p/CSO7VkVI-Qbx/>
- Pigoń, J. (2016). [judith.savon]. (2016 April 26). *Instagram*. Pobrane 10 grudnia 2021, z <https://www.instagram.com/p/BEdtfuDR6o6/>
- Portal Statista.com. (2021). Pobrane 8 grudnia 2021, z <https://www.statista.com/>
- Ratajczak, A. [Agulecgagulec]. (2021, September 25). *Instagram*. Pobrane 25 września 2021, z <https://www.instagram.com/p/CUP0RRBsJT/>

- Sas, A. (2021). *Social media usage in Poland – Statistic & Facts*. Pobrane 6 grudnia 2021, z <https://www.statista.com/topics/5296/social-media-usage-in-poland/#dossier-Keyfigures>
- Sontag, S. (2009). *O fotografii*. Kraków: Wydawnictwo Karakter.
- Statista. (2021). *Social media platforms most commonly used in order to follow artists worldwide from 2018 to 2019*. Pobrane 6 grudnia 2021, z <https://www.statista.com/statistics/1022020/popular-social-media-platforms-follow-artists/>
- Szotek, H. (1990). Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie. *Zaranie Śląskie*, 1-2, s. 79-92.
- Trainspotting. (2020, August 20). W: *Wikipedia. The Free Encyclopedia*. Pobrane grudzień 2021, z [https://pl.wikipedia.org/wiki/Trainspotting_\(hobby\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Trainspotting_(hobby))
- Trainspotting. (2021, December 10). W: *Cambridge Dictionary*. Pobrane grudzień 2021, z <https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/trainspotting>
- Wykaz nazwisk osób żyjących występujących w rejestrze PESEL. Nazwiska męskie – stan na 2021-02-01*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Pobrane 10 grudnia 2021, z: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1681,nazwiska-osob-zyjacych-wystepujace-w-rejestrze-pesel>
- Wykaz nazwisk osób żyjących występujących w rejestrze PESEL. Nazwiska żeńskie – stan na 2020-01-22*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Pobrane 10 grudnia 2021, z: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1681,nazwiska-osob-zyjacych-wystepujace-w-rejestrze-pesel>

Beata Langer

Gustaw Morcinek on Instagram

Abstract

In her paper, Beata Langer analyzes Instagram content relating to Gustaw Morcinek, a well-known Silesian author. The analysis has been prepared to register the current status of this author's presence on Instagram. The working assumption is that the characteristics of Instagram posts indicate a specific pattern of Instagram users' activity regarding Morcinek. Langer has used the collected data to analyze the content of posts and the relationship between the image and hashtags. She has also carried out a quantitative compilation of the topic of posts and the most relevant hashtags. The analysis has not been concerned with user comments due to their number, which is negligible. The material for analysis was collected and selected – out of the total of 534 posts – on September 22th, 2021.

Keywords: Gustaw Morcinek, social media, Instagram

Beata Langer
Gustaw Morcinek na Instagramie
Streszczenie

W tekście podjęto próbę analizy zawartości portalu Instagram w ograniczeniu do materiału na temat osoby pisarza Gustawa Morcinka. Analiza przygotowana została w celu rejestracji stanu bieżącego prezentującego obecność znanego śląskiego pisarza w portalu społecznościowym Instagram. Charakterystyka zamieszczonych tam materiałów ma wskazać pewien wzór aktywności użytkowników Instagrama dotyczący pisarza zapomnianego współcześnie przez czytelników. Zebrane dane wykorzystano w celu analizy treści postów i relacji między obrazem a hashtagami. Dokonano również zestawienia ilościowego tematu postów i najtrafniejszych hashtagów. Z badań wyłączono analizę komentarzy użytkowników, ponieważ ich liczba była znikoma. Materiał do analizy zebrano i wyselekcjonowano 22 września 2021 roku. Wśród zaprezentowanych postów, których łącznie zebrano 534, dokonano selekcji materiału.

Słowa kluczowe: Gustaw Morcinek, media społecznościowe, Instagram